

Stichting “De Klokkenluiders”

*Kritisch volgster van zorgkwaliteit en –beleid in de verstandelijk
gehandicaptensector*

Secretariaat: Julianalaan 94, 2421 CZ Nieuwkoop
e-mail: klokkenluidersvg@kpnmail.nl

Enkele kanttekeningen bij VWS-rapport *Wegen naar Vrijheid: communiceren en methodisch (samen) werken in de zorg voor cliënten die ernstig in hun vrijheid worden beperkt*

Vooreerst merken wij op dat de Denktank van de o.i. aanvechtbare assumptie uitgaat dat het aantal cliënten met “complexe gedragsproblematiek waarbij sprake is van ingrijpende vrijheidsbeperkingen” in heel Nederland niet groter is dan ongeveer 30 personen. Dit aantal is naar ons oordeel een sterke onderschatting van het werkelijk aantal. Talloze cliënten met ernstige gedragsproblemen worden nl met farmaca “behandeld” maar zijn zeker zo ernstig als het geval Brandon. Wij merken daarenboven op dat fixatie niet alleen vastbinden en farmacologisch controleren inhoudt maar ook het vaak dagelijks op de grond fixeren van cliënten met meerdere personen wat regelmatig met blessures gepaard gaat. Bovendien komen dergelijke gevallen (Brandon, Jolanda Venema destijds) uitsluitend in het nieuws omdat de familie (ten einde raad) de publiciteit zoekt. Nooit zal de instelling zo’n calamiteit zelf naar buiten brengen. Personeel dat de “vuile was buiten hangt” wordt ontslagen. Dat oorzakelijke element in de instellingscultuur missen wij node in de analyse van de denktank. Het valt niet uit te sluiten dat de samenstelling van de denktank (veel mensen die deel uitmaken van de zorgstructuur die zij geneigd zijn te bestendigen; zij zijn in feite deel van het probleem) hieraan mede debet is. Het is dan ook de vraag of de door de denktank voorgestelde aanpak geschikt is om de cultuur van “verbergen en aan het oog onttrekken” (de natuurlijke en altijd weer opduikende reflex bij alle zorginstellingen) het hoofd te bieden. Waarom beveelt de denktank niet aan om nu eerst eens voorgoed een einde te maken aan de zwijg-en-verstop cultuur. Wij vermoeden dat alle aanbevelingen (getrapt zorgmodel, multidisciplinaire aanpak, genormaliseerde woonomgeving) – hoe goed op zichzelf ook bedoeld – loze voornemens zullen blijven met hooguit een effect op de korte termijn, als die diepere grondlaag niet eerst grondig wordt aangepakt. Thans lijkt voornamelijk aan symptoombestrijding te worden gedaan.

De denktank heeft weinig oog voor het gegeven dat een deel van de oorzaak van de problemen te herleiden is tot de totale organisatorische structuur van de gehandicaptenzorg (financiering, bewaking van zorgkwaliteit en van geldstromen, functioneren en totstandkoming van zowel Raden van bestuur als van raden van Toezicht, de uiterst zwakke positie van de medezeggenschapsorganen, megalomane omvang van zorginstellingen). De bestaande structuur in al haar facetten wordt door de denktank nadrukkelijk buiten beschouwing gelaten en impliciet als probleemloze vanzelfsprekendheid geaccepteerd. Wij beschouwen dit als een ernstige omissie. De diepere oorzaak van de kans op calamiteiten in de zorg wordt zodoende niet in ogenschouw genomen. Zo is er bv geen *streng* en *consequent* toezicht op de inzet van toegewezen budget voor de cliënten voor wie dat is bestemd, althans de bestuurlijke ruimte om aan afgesproken budgetregels te ontsnappen is veel te groot. Neem bv de aan sommige cliënten toegewezen budgetten voor zogeheten *extreme zorgzwaarte* (gemiddeld zo’n 25.000 euro op jaarbasis boven het zzp-budget). Niet zelden krijgen dergelijke geldstromen een andere bestemming. Hetzelfde geldt m.m. voor het ongeoorloofd overhevelen van gelden van afdelingen met hoge zzp’n naar die met lagere: bestuurders krijgen – niet gecorrigeerd door hun Raden van Toezicht en evenmin door zorgkantoren – onacceptabele manoeuvreerruimte om gelden anders in te zetten dan de wet heeft bedoeld.

Dit klemmt temeer als men zich realiseert dat ernstige gedragsproblematiek door extra personele inzet (een groot deel van de dag één-op-één begeleiding) kan worden beheerst. Bij zowel Brandon als Jolanda was dat dan ook de primaire en effectieve respons van de instelling. Ze wéten het dus wel maar het had eerder moeten gebeuren. Verveling is vaak een belangrijke oorzaak van gedragsproblemen die door meer personele inzet – waarvoor (dus) budget beschikbaar is! – voorkomen kunnen worden.

Wij betwijfelen de impliciet door de denktank overgenomen mening van de inspectie (blz 18) dat “kwaliteit en kwantiteit van personeel goed maar dat de continuïteit kwetsbaar is”. Het is onze ervaring dat die kwetsbaarheid het gevolg is van het regelmatig moeten inzetten van niet-gekwalficeerd personeel.

De adviezen van de denktank hebben een hoog “open deur gehalte” waarbij wij ons afvragen waarom al die vanzelfsprekende dingen niet al vele jaren tot de standaardpraktijk van iedere zorginstelling behoren. Zo wordt gepleit voor *een heldere visie op probleemgedrag en vrijheidsbeperkingen* en voor *goede communicatie* tussen alle partijen (blz 28 en 29). En wat te denken van het volgende in weinigzeggend bestuursjargon gedrenkte advies?:

Draag zorg voor het beter ontwikkelen en implementeren van vaardigheden op het gebied van cliëntgericht, methodisch, systematisch, cyclisch (met concrete doelen) werken en richt wekwijzen zo in dat er daadwerkelijk sprake is van multidisciplinair werken. Benut hierbij beschikbare wetenschappelijke kennis en expertise (evaluatieonderzoek), ook buiten de gangbare domeinen van pedagogiek, psychologie en psychiatrie (blz 29).

En ook het advies om *(het zorgproces) te ondersteunen met een multidisciplinair, toetsbaar zorgplan...* (blz 30) is nogal vanzelfsprekend en weinig origineel.

Kortom, wij zijn van oordeel dat het advies van de denktank niet verder komt dan het onderstrepen van procedures die in feite al lang mores zouden moeten zijn. De koe wordt niet bij de hoorns gevat door de instellingscultuur en de zorgorganisatie in Nederland ter discussie te stellen. Maar ja, een commissie waarvan veel leden zelf deel uitmaken van die cultuur en die organisatie – dus daarmee deel van de problemen zijn - is dan ook niet het geëigende gremium om dit soort aberraties aan te pakken.

Het bestuur van de Stichting:
Prof. dr. em. Egbert Schroten, voorzitter
Prof. dr. em. Jacob F. Orlebeke, secretaris
Hanneke Cowall, penningmeester

's-Hertogenbosch 3 september 2012